

**ЗВО "Університет економіки та права "КРОК"
Навчально-науковий інститут психології
Кафедра психології**

Г. О. Склярова

ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

Методичні рекомендації

**для студентів денної, заочної та дистанційної форм навчання
спеціальності "Психологія"**

Київ 2024

159.9:34(072)

Рекомендовано до друку
Рішенням Вченої ради ВНЗ "Університету економіки та права "КРОК" (протокол № 2 від
26 вересня 2024 року)

Рецензенти:

Петрунько О. В. – доктор психологічних наук, професор кафедри психології
ВНЗ "Університету економіки та права "КРОК", старший науковий
співробітник;

Малкова Т.М. – доктор психологічних наук, професор кафедри психології
ВНЗ "Університету економіки та права "КРОК".

Підготовлено кандидатом психологічних наук, доцентом кафедри
психології ВНЗ "Університету економіки та права "КРОК" Г.О. Склярвою

Склярова Г. О. Юридична психологія: методичні рекомендації для
студентів денної, заочної та дистанційної форм навчання. К. : ВНЗ
"Університет економіки та права "КРОК", 2024. 36 с.

Методичне забезпечення освітнього компоненту "Юридична психологія" включає:

- теми, заплановані до розгляду на лекційних заняттях;
- питання для підготовки студентів до семінарських занять, або самостійного
опрацювання теми;
- завдання, які, залежно від виділених годин для вивчення дисципліни, на розсуд
викладача, можуть бути запропоновані студентам для самостійного виконання
вдома, або використані для опрацювання теми на практичних чи семінарських
заняттях;
- інструкції та рекомендації щодо виконання студентами індивідуальної роботи;
- перелік запитань для підготовки до підсумкового контролю;
- список основної та додаткової рекомендованої літератури.

© Склярова Г. О., 2024

© ВНЗ "Університет економіки та права "КРОК", 2024

ЗМІСТ

- I. Мета та завдання освітнього компоненту
- II. Плани занять
- III. Індивідуальна робота студентів
- IV. Питання для підготовки студентів до підсумкового контролю
- V. Рекомендована література

I. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Мета: засвоєння студентами системи загально-теоретичних та практично-орієнтованих знань щодо психологічних аспектів юридичної діяльності.

Завдання: ознайомлення студентів з понятійно-категоріальним апаратом науки «Юридична психологія»; формування вмінь і навичок психологічного аналізу юридичних явищ та психологічного впливу на учасників різноманітних правовідносин.

Пререквізити: опанування дисципліни «Юридична психологія» передбачає використання знань із вивчених на попередніх курсах дисциплін: Загальна психологія, Соціальна психологія, Вікова та педагогічна психологія, Психологія особистості.

Постреквізити: курс «Юридична психологія» для бакалаврату сприяє: поглибленню знань студентів з загальної психології, соціальної психології, вікової та педагогічної психології в сфері їх використання юриспруденцією для своїх потреб; закріпленню знань щодо закономірностей психологічного впливу на учасників різноманітних правовідносин; формуванню вмінь і навичок психологічного аналізу юридичних явищ.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- теоретико-методологічні засади та принципи юридичної психології;
- категоріально-понятійний апарат науки, його специфіку;
- закономірності індивідуально- і соціально-психологічних явищ у правоохоронній діяльності;
- психологічні особливості особи злочинця та злочинних груп;
- причини та чинники формування особистості правопорушника і злочинних груп, а також їх типологію;
- психологічні складові виконання юридичної діяльності загалом, та психологічні особливості здійснення окремих її видів;
- психологічну сутність окремих процесуальних дій;
- психологічні особливості спілкування з людьми, залежно від їх процесуального статусу.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **вміти:**

- застосовувати методи юридичної психології в практичній діяльності;
- працювати з першоджерелами, реферувати та коментувати їх, оперувати психологічними категоріями та поняттями в сфері юридичної психології;
- використовувати психологічні технології ефективного спілкування та раціональної поведінки у ситуаціях юридичної діяльності.

Результати навчання:

Загальні компетенції згідно освітньої програми

ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК4. Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.

ЗК5. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

Спеціальні компетенції згідно освітньої програми

СК2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.

СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків (зокрема в контексті заходів раннього втручання).

СК4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.

СК9. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну відповідно до запиту.

СК11. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку

Програмні результати навчання

ПР1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.

ПР2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

ПР4. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.

ПР5. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.

ПР6. Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження.

ПР12. Скласти та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника.

ПР13. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.

ПР16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога

ПР17. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.

II. ПЛАНИ ЗАНЯТЬ

РОЗДІЛ 1. ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ ЯК НАУКА.

Тема 1. Юридична психологія як навчальна дисципліна, галузь наукового знання та суспільної практики.

План лекції:

1. Юридична психологія як галузь наукового знання та навчальна дисципліна. Предмет юридичної психології.
2. Завдання юридичної психології.
3. Система юридичної психології.
4. Міждисциплінарні зв'язки юридичної психології.

Питання для підготовки до семінарських занять:

1. Що становить предмет вивчення юридичної психології?
2. Які завдання має юридична психологія?
3. Яку систему має юридична психологія?
4. Із якими науками та галузями знань взаємодіє юридична психологія?
5. Де у практичній діяльності психолог може використати знання із юридичної психології? Які саме?

Завдання:

1. Прочитайте про предмет юридичної психології у джерелі № 2, на сторінці 3. Вкажіть, що спільне виділяють у предметі юридичної психології різні автори? Чим відрізняються їх підходи до визначення предмету юридичної психології? Яке визначення, на Вашу думку, найбільше відображає предмет юридичної психології? Чому?
2. Заповніть таблицю, встановивши зв'язки юридичної психології з іншими науками. У колонку ліворуч слід записати назву науки, із якою має зв'язки юридична психологія. У середню колонку - які знання, здобутки цієї галузі юридична психологія запозичує для своїх цілей, а в колонку праворуч - навпаки, які здобутки юридичної психології можуть бути корисними для цієї галузі.

	Юридична психологія	
Назва науки / галузі знань / навчальної дисципліни	Запозичує	Надає

	Юридична психологія	
Назва науки / галузі знань / навчальної дисципліни	Запозичує	Надає

Рекомендована література: 2; 6.

Тема 2. Принципи та методи юридичної психології.

План лекції:

1. Принципи наукового пізнання юридичної психології.
2. Класифікація методів в юридичній психології.
3. Особливості застосування окремих методів в юридичній психології.
4. Методи психологічного впливу на особистість.

Питання для підготовки до семінарських занять:

1. Назвіть та охарактеризуйте принципи наукового пізнання юридичної психології.
2. Охарактеризуйте систему методів юридичної психології.
3. Які особливості використання методів спостереження та експерименту є в юридичній практиці?
4. Які особливості використання біографічного методу, методу незалежних характеристик, інтерв'ювання та анкетування, є в юридичній практиці? Для чого та як ці методи використовують в своїй діяльності юристи та/або юридичні психологи?
5. Які особливості використання методу тестування є в юридичній практиці?
6. Назвіть та охарактеризуйте методи психологічного впливу на особистість, використовувані в юридичній практиці. Назвіть мету їх використання. Наведіть приклади.

Завдання:

1. Пригадайте сутність методу аналізу продуктів людської діяльності. Поміркуйте, чи застосовується він в юридичній практиці? Де саме та ким? Під час використання цього методу в юридичній сфері, які ще вимоги повинні виконуватися дослідником, окрім загальних вимог наукового пізнання та етичних норм? Де саме ці норми можуть міститися?

2. Прочитайте опис проведеного румунськими криміналістами природного експерименту (джерело № 6 стор. 18). Запропонуйте свій “сценарій” природного експерименту в сфері юридичної психології. Опишіть, які необхідно створити умови для проведення експерименту, хто буде учасниками експерименту, яка мета експерименту, які закономірності очікує виявити дослідник, як буде відбуватися фіксація результатів експерименту?

Рекомендована література: 1; 2.

Тема 3. Історія розвитку юридичної психології.

План лекції:

1. Передумови застосування психологічних знань у судочинстві.
2. Виникнення та становлення юридичної психології як науки: світовий досвід.
3. Історія розвитку вітчизняної юридичної психології: радянський період та доба Незалежності.

Питання для підготовки до семінарських занять:

1. Охарактеризуйте початок застосування психологічних знань у регулюванні найважливіших суспільних відносин правовими нормами.
2. Опишіть такий спосіб ведення кримінального процесу як ордалії. В чому полягала процесура? Що визнавалося основним доказом? Які способи здобуття доказів використовувалися? Які психофізіологічні процеси та закономірності психічної діяльності бралися за основу при здобутті доказів саме такими шляхами?
3. Опишіть інквізиційний судовий процес. Що визнавалося основним доказом? Які способи здобуття доказів використовувалися? Які психофізіологічні процеси та закономірності психічної діяльності бралися за основу при здобутті доказів саме такими шляхами?
4. Опишіть виникнення та становлення юридичної психології як науки (XVII-XVIII ст.).
5. Опишіть розвиток юридичної психології у XIX-XX ст.
6. Опишіть розвиток та основні досягнення сучасної юридичної психології.

Завдання:

1. Підготувати коротку доповідь про одного з українських науковців, який зробив свій внесок у розвиток теорії та практики юридичної психології за часів Незалежної України (фотокартка діяча, коротка

біографічна довідка, основний внесок у науку чи практику юридичної психології, джерела інформації для підготовки доповіді; регламент виступу - 5 хвилин).

2. Підготувати коротку доповідь про одного з українських науковців, який зробив свій внесок у розвиток теорії та практики юридичної психології за часів існування УРСР (фотокартка діяча, коротка біографічна довідка, основний внесок у науку чи практику юридичної психології, джерела інформації для підготовки доповіді; регламент виступу - 5 хвилин).
3. Заповнити таблицю, наведену нижче, де зазначити: 1) історичний період (його назва за загальною періодизацією світової історії або історії України; тривалість періоду); 2) основні ідеї, що панували у суспільстві щодо відносин держави та особистості, рівності та справедливості; 3) судовий процес: яку назву мав, на яких принципах базувався; 4) прізвища видатних діячів періоду; назви основних наукових праць з юридичної психології, виданих в той період.

Історичний період	Основні ідеї щодо права й суспільного устрою	Характеристика судового процесу	Видатні діячі; основні джерела права; визначні наукові праці

Рекомендована література: 6; 3.

РОЗДІЛ 2. ОСОБИСТІСТЬ В ПСИХОЛОГІЇ ТА ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Тема 1. Правова соціалізація та правосвідомість особистості.

План лекції:

1. Психологія правової соціалізації особистості.
2. Правосвідомість: поняття, ознаки та компоненти.
3. Види правосвідомості.
4. Формування правосвідомості особистості.
5. Деформація правосвідомості особистості.

Питання для підготовки до семінарських занять:

1. Що таке правова соціалізація особистості? Яке її головне завдання? Які існують способи засвоєння норм права?
2. Що таке правосвідомість? Якими ознаками вона володіє?
3. Назвіть та охарактеризуйте компоненти правосвідомості.
4. Назвіть та охарактеризуйте види правосвідомості.

5. Як відбувається формування правосвідомості особистості? Які чинники впливають на цей процес?
6. Що таке деформація правосвідомості? Розкажіть про види деформації правосвідомості.

Завдання:

1. Скласти й записати у конспект словник термінів з теми: «правова соціалізація», «правосвідомість», «деформація правосвідомості», «правовий нігілізм», «правовий ідеалізм», «правовий дилетантизм», «правовий інфантилізм».
2. Здійснити теоретичний аналіз поняття “правосвідомість” за різними підручниками: за підручником із Загальної теорії держави та права (для студентів юристів, джерело №9), та підручником із Юридичної психології. На що ставляться акценти у визначенні правосвідомості за кожним з цих підручників? Що спільного містять ці визначення?
3. Знайдіть й ознайомтеся з текстом тесту-анкети «Вивчення рівня розвитку правосвідомості» Л. А. Ясюкової. Визначте мету дослідження. На Вашу думку, які можуть бути недоліки застосування цієї методики? Чи відомі Вам ще якісь методики для дослідження правосвідомості особистості? Які?

Рекомендована література: 2; 4; 9; 17; 24.

Тема 2. Правомірна та протиправна поведінка особистості.

План лекції:

1. Суспільні норми та поведінка особистості.
2. Правова поведінка: поняття, ознаки.
3. Правомірна поведінка: поняття, ознаки.
4. Протиправна поведінка: поняття, ознаки. Склад протиправного діяння.
5. Девіантна поведінка та її психологічна характеристика.

Питання для підготовки до семінарських занять:

1. Які існують суспільні норми, що регулюють поведінку особистості?
2. Що таке правова поведінка? Які ознаки вона має?
3. Що таке правомірна поведінка? Які ознаки вона має?
4. Що таке протиправна поведінка? Які ознаки вона має?
5. Назвіть склад протиправного діяння. Розкажіть про суб'єкта та суб'єктивну сторону у складі такого діяння.

6. Що таке девіантна поведінка? Які ознаки вона має?
7. Назвіть різновиди девіантної поведінки та надайте їх психологічну характеристику.
8. Що таке антисоціальна та асоціальна поведінка? Наведіть приклад.

Завдання:

1. Скласти й записати у конспект словник термінів з теми: «правова поведінка», «правомірна поведінка», «протиправна поведінка», «девіантна поведінка», «делінквентна поведінка», «антисоціальна поведінка», «асоціальна поведінка», «адиктивна поведінка».
 2. Прочитати опис наведених нижче ситуацій, та визначити, який вид поведінки проявляється в кожній з них.
- А. Петро, підійшовши до перехрестя, дочекався зеленого сигналу світлофору, й перейшов дорогу на зазначений дозвільний сигнал.
- Б. Василь студент, навчання дається йому важко, у закладі освіти його часто викликають до адміністрації. Щоб менше відчувати сором та не почуватися невдахою, він майже щовечора споживає алкоголь разом із іншими студентами - сусідами по кімнаті.
- В. Марина школярка. Вчителі у школі помітили, що дівчинка часто бреше. Це відбувається і коли їй треба відповісти на “складні”, і на “прості” питання. Навіть коли правдива історія нічим не загрожує Марині, наприклад, покаранням чи соромом, дівчинка говорить не правду.
- Г. Галина, Раїса, Микита та Роман - друзі. Серед своїх однолітків вони крута команда, бо вночі залишають непристойні графіті на різних будівлях у місті.
- Ґ. Чоловік А. побачив, як чоловік Б. підійшов до банкомату і зняв велику кількість готівки та поклав гроші у портфель. Чоловік Б. простежив за чоловіком А. до входу в метро і прослідував за ним на перон. Коли чоловік А. увійшов у вагон, чоловік Б. також увійшов у той самий вагон, і користуючись скупченням людей навколо, витяг гроші у чоловіка А. з портфеля.
- Д. Чоловік А. побачив, як чоловік Б. підійшов до банкомату і зняв велику кількість готівки та поклав гроші у портфель. Чоловік Б. простежив за чоловіком А. до входу в підземний перехід. Там він наздогнав чоловіка А., і погрожуючи ножем, вирвав з його рук портфель із грошима та втік.

Рекомендована література: 7; 26; 27.

Тема 3. Психологія особистості правопорушника.

План лекції:

1. Підходи до вивчення особистості правопорушника.
2. Структура особистості правопорушника.
3. Класифікація типів особистостей правопорушника.
4. Формування особистості правопорушника.
5. Психологічна характеристика неповнолітнього правопорушника.
6. Психологічний портрет правопорушника.
7. Психологічні особливості вчинення правопорушення групою осіб.

Питання для підготовки до семінарських занять:

1. Хто такий правопорушник, кримінальний правопорушник? Які існують відмінності між цими поняттями?
2. Які існують підходи до вивчення особистості правопорушника?
3. Охарактеризуйте структуру особистості правопорушника.
4. Охарактеризуйте психологічні типи правопорушників.
5. Розкажіть про чинники та механізми формування особистості правопорушника.
6. Надайте психологічну характеристику неповнолітнього правопорушника.
7. Що таке психологічний портрет правопорушника? Яка мета його складення? Які матеріали можуть використовуватися для складення психологічного портрету? З яких етапів складається процедура складення психологічного портрету?
8. Розкажіть про психологічні особливості вчинення правопорушення групою осіб.

Завдання:

1. Підготуйтеся до обговорення в аудиторії питання: “У чому полягають психологічні наслідки скоєння кримінального правопорушення для особистості?” Зробіть нотатки для участі в обговоренні.
2. Ознайомтеся зі змістом статті 117 Кримінального кодексу України “Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини”. Підготуйтеся до аудиторної групової дискусії щодо питання “Психофізіологічний стан породіллі, як підстава виділення законодавцем окремої статті Кримінального кодексу”. Зробіть нотатки для участі в обговоренні.

Рекомендована література: 7; 14; 23; 27.

РОЗДІЛ 3. ПРАВОВІ ТА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЮРИДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тема 1. Загальна характеристика юридичної діяльності

План лекції:

1. Поняття юридичної діяльності, її основні ознаки та принципи.
2. Види юридичної діяльності.
3. Функції юридичної діяльності.

Питання для підготовки до семінарських занять:

1. Що таке юридична діяльність? Які її основні ознаки? На яких принципах здійснюється юридична діяльність?
2. Назвіть та охарактеризуйте види юридичної діяльності (за змістом, за професійною спеціалізацією або за суб'єктами здійснення, за кількістю уповноважених осіб, що здійснюють розгляд юридичної справи, за змістом інтелектуальної роботи).
3. Назвіть та розкрийте зміст функцій юридичної діяльності.

Завдання:

1. Підготуйте доповідь про діяльність одного з таких представників юридичної професії: нотаріус, державний виконавець, працівник Пенсійного фонду України, працівник органу ДРАЦС, суддя Конституційного суду України, юрисконсульт на підприємстві, дільничний інспектор поліції, прокурор, помічник судді місцевого суду. Доповідь повинна містити інформацію про таке: основні вимоги до претендента на посаду, зокрема, особистісні характеристики; компетенція; психологічні особливості та умови роботи.
2. Підготуйте доповідь на тему “Юридичні та психологічні основи діяльності медіатора”. Доповідь має містити відповіді на питання: 1) Медіація як засіб вирішення конфліктів, основні принципи медіації; 2) Види та стадії медіації; 3) Хто може бути медіатором? Якою освітою, знаннями, навичками, рисами характеру, особистісними якостями має володіти людина, яка є медіатором? 4) Типи медіаторів; 5) В чому сутність діяльності медіатора? Яка його компетенція? 6) Які психологічні особливості діяльності медіатора?
3. Виконання завдання передбачає роботу із джерелами: знайдіть три наукові статті, (які не входять у перелік рекомендованої літератури цих методичних рекомендацій та видані не пізніше останніх семи років), за темою “Правове мислення у професійній юридичній діяльності”, та зробіть їх теоретичний аналіз, відповівши на питання: Що таке правове

мислення? Якайого роль у професійній юридичній діяльності? Чим воно відрізняється від інших видів професійного мислення? Відповіді на які ще питання, щодо правового мислення, дають знайдені та проаналізовані джерела? Або які питання підіймаються у аналізованих статтях та потребують подальшого розгляду?

Рекомендована література: 5; 8; 19.

Тема 2. Характеристика юридичної діяльності як різновиду професійної праці

План лекції:

1. Психологічна структура юридичної діяльності (компоненти юридичної діяльності).
2. Психологічні особливості юридичної діяльності. Умови праці працівників юридичної сфери.
3. Професіограма, психограма юриста.
4. Професійні деформації, деструкції та стагнації у професійній юридичній діяльності.
5. Професійне вигорання працівників юридичної сфери: причини, симптоми, шляхи запобігання та подолання.

Питання для підготовки до семінарських занять:

1. Назвіть та охарактеризуйте компоненти юридичної діяльності (пізнавальний, пошуковий, організаційний, комунікативний, посвідчувальний, реконструктивний, профілактичний).
2. Які загальні психологічні особливості здійснення професійної юридичної діяльності Ви знаєте?
3. Охарактеризуйте умови праці юристів різної професійної спеціалізації. Які психологічні особливості має кожна з цих спеціалізацій?
4. Що таке професіограма? Яка мета її складення? Які вимоги пред'являються професіограмою до особистості юриста?
5. Що таке психограма? Яка мета її складення? Які вимоги до особистості юриста може містити психограма?
6. Що таке професійна деформація юриста? Чим вона може бути зумовлена?
7. Назвіть рівні (види) професійних деформацій правників, охарактеризуйте їх прояви.
8. Охарактеризуйте професійні деструкції та стагнації у працівників юридичної сфери.
9. Назвіть причини та симптоми професійного вигорання працівників

юридичної сфери.

10. У чому небезпека професійного вигорання правника для нього та для суспільства?

Завдання:

1. Заповніть таблицю, у якій порівняйте особливості реалізації психологічних компонентів юридичної діяльності у професійній праці фахівців різних спеціалізацій. Наприклад, комунікативний компонент присутній і в діяльності нотаріуса, і в діяльності слідчого. Виконуючи свою роботу, ці фахівці спілкуються з широким колом осіб різного віку, статі, рівня освіти, соціального статусу. Але, на відміну від спілкування із нотаріусом, спілкування із слідчим може мати примусовий, а тому часто конфліктний характер. За таким прикладом слід порівняти реалізацію інших компонентів (не менше трьох) у праці юристів різної спеціалізації.

	Назва спеціалізації	Назва спеціалізації	
Назва психологічного компоненту діяльності	Особливість реалізації/відмінність	Особливість реалізації/відмінність	Схожість у реалізації компоненту в професійній діяльності

2. Запропонуйте шляхи запобігання та способи подолання професійного вигорання юристів.
3. Запропонуйте методи запобігання та подолання професійної деформації юристів.

Рекомендована література: 5; 8; 10; 16.

Тема 3. Психологія діяльності працівників Національної поліції України

План лекції:

1. Основні завдання поліцейських. Професійна спеціалізація у підрозділах Національної поліції України.
2. Психологічна характеристика правоохоронної діяльності поліцейських. Умови праці в різних підрозділах Національної поліції України.
3. Психологічне забезпечення особового складу Національної поліції України.

Питання для підготовки до семінарських занять:

1. Які основні завдання покладені державою на працівників Національної поліції України?
2. Які види професійної спеціалізації існують у різних підрозділах Національної поліції України?
3. Охарактеризуйте психологічні особливості та умови праці поліцейських різних підрозділів.
4. Розкажіть про систему психологічного забезпечення працівників Національної поліції України.

Завдання:

1. Поміркуйте: як тактика спілкування поліцейського із громадянами залежить від психічного стану, в якому останні перебувають? Підготуйте перелік рекомендацій щодо особливостей спілкування поліцейського з фізичними особами, які перебувають у різних психічних станах.
2. Написати есе на тему "Емпатія у роботі поліцейського: необхідність чи перешкода?".
3. Порівняйте психологічну підготовку поліцейських в різних країнах. Які методи є найбільш ефективними і чому? Як культурні особливості

Рекомендована література: 8; 10; 16; 30; 34.

Тема 4. Психологія слідчої діяльності

План лекції:

1. Психологічна структура діяльності слідчого.
2. Психологія осіб, залучених у процес розслідування злочину.
3. Психологія проведення окремих слідчих (розшукових) дій.

Питання для підготовки до семінарських занять:

1. Назвіть та охарактеризуйте психологічні компоненти професійної діяльності слідчого (пізнавальний, пошуковий, організаційний, реконструктивний, комунікативний).
2. Охарактеризуйте психологію слідчого.
3. Охарактеризуйте психологію обвинуваченого, розкажіть прозахисну домінанту у психології обвинуваченого.
4. Охарактеризуйте психологію свідка.
5. Охарактеризуйте психологію потерпілого.
6. Що таке віктимність та віктимна поведінка?
7. Розкажіть про психологію огляду місця події (охарактеризуйте

особливості пізнавальної діяльності та розв'язання розумових завдань слідчим при проведенні огляду місця події) .

8. Надайте психологічну характеристику спілкування, яке становить собою зміст допиту.
9. Розкажіть про методи психологічної діагностики допитуваного.
10. Розкажіть про тактико-психологічні прийоми, спрямовані на встановлення психологічного контакту із допитуваним.
11. Розкажіть про тактико-психологічні прийоми, що сприяють одержанню інформації від допитуваного.
12. Охарактеризуйте процес формування показань. З яких стадій він складається? Охарактеризуйте психічні пізнавальні процеси, з яких складається процес формування показань. Які чинники впливають на ці процеси?
13. Розкажіть про психологічні особливості допиту неповнолітніх.
14. Розкажіть про психологію пред'явлення для впізнання: які психологічні особливості пред'явлення для впізнання особи, речей, трупа; перелічіть психічні пізнавальні процеси, які становлять зміст цієї дії. Охарактеризуйте особливості комунікації учасників процесу під час проведення цієї слідчої дії.
15. Охарактеризуйте сприйняття як частину пред'явлення для впізнання.
16. Охарактеризуйте психічний пізнавальний процес впізнання, як частину слідчої дії пред'явлення для впізнання.
17. Розкажіть про психологію проведення слідчого експерименту (шляхом відтворення дій, обстановки, обставин певної події, проведення необхідних дослідів чи випробувань).
18. Розкажіть про психологію обшуку (психологія приховування, маскування обшукуваним своєї поведінки).
19. Охарактеризуйте комунікативний, пошуковий та пізнавальний психологічні компоненти діяльності слідчого під час здійснення обшуку.

Завдання:

1. Попрацюйте над питанням “Що таке процесуальна незалежність слідчого”. Що це означає? Поміркуйте, які складності, внутрішні протиріччя можуть виникати у слідчого, який діє на основі принципу процесуальної незалежності? Наявність яких особистісних якостей слідчого допоможе йому у виконанні професійних завдань на основі принципу процесуальної незалежності?
2. Подивіться два відео за посиланнями та дайте відповіді на питання нижче.

Люди професії: слідчий Роман Грига. Інтерв'ю на ютуб каналі

JustTalk.

<https://www.youtube.com/watch?v=kToyFxXBeR0>

Люди професії: слідча Євгенія Мурзо. Інтерв'ю на ютуб каналі JustTalk.

https://www.youtube.com/watch?v=_pjZLtQ3C6A

Про які психологічні особливості роботи слідчих Ви дізналися з цих відео? На чому роблять акценти, розповідаючи про себе та свою роботу герої цих відео? За словами героїв інтерв'ю, як виконання ними професійних обов'язків впливає на особистість? І навпаки, які особистісні риси допомагають у виконанні професійних обов'язків?

Рекомендована література: 6; 11; 13; 15; 28.

Тема 5. Психологія судової діяльності

План лекції:

1. Правові основи здійснення судової діяльності в Україні.
2. Психологічна структура діяльності судді.
3. Внутрішнє переконання судді та його роль у прийнятті рішення судом
4. Психологія осіб, що беруть участь у судовому процесі.

Питання для підготовки до семінарських занять:

1. Ким здійснюється судова влада в Україні? Чим регулюється та на яких принципах базується відправлення правосуддя в Україні?
2. Назвіть та охарактеризуйте психологічні компоненти діяльності судді (пізнавальний, реконструктивний, організаційний, комунікативний).
3. Охарактеризуйте психологічні особливості професійної роботи судді.
4. Що таке внутрішнє переконання судді? Як відбувається формування внутрішнього переконання судді? Які психічні процеси тут задіяні? Яка роль внутрішнього переконання у прийнятті рішення судом?
5. Розкрийте особливості психології підсудного.
6. Розкрийте особливості психології захисника та обвинувача.
7. Розкрийте особливості психології свідка та експерта.

Завдання:

1. З джерела №22 обрати справу, яка сподобалася найбільше (є найбільш цікавою, суперечливою, тощо). Підготуватися до короткого представлення суті обраної справи; обрати фрагмент промови адвоката, який на Вашу думку, справляє найбільший вплив

на слухачів, є найбільш виразним, потужним; визначити, які засоби психологічного впливу використовуються адвокатом у цьому фрагменті і з якою метою.

2. Що таке дивергентне мислення? Поміркуйте, яке значення має здатність до дивергентного мислення у роботі судді?
3. Подумайте та перелічіть, які вольові якості судді виявляються у процесі здійснення ним професійної діяльності. Відповідь поясніть.

Рекомендована література: 7; 12; 22; 29.

Тема 6. Судово-психологічна експертиза

План лекції:

1. Судово-психологічна експертиза: поняття, об'єкт, напрямки.
2. Підстави та правове регулювання проведення судово-психологічної експертизи.
3. Питання судово-психологічної експертизи.
4. Методи проведення судово-психологічної експертизи.
5. Суб'єкти проведення судово-психологічної експертизи.

Питання для підготовки до семінарських занять:

1. Що є об'єктом судово-психологічної експертизи? За якими напрямками вона здійснюється?
2. Який порядок призначення судово-психологічної експертизи? Яка законодавча база проведення судово-психологічної експертизи?
3. Які питання можуть бути поставлені в ході проведення судово-психологічної експертизи?
4. За допомогою яких методів здійснюється судово-психологічна експертиза?
5. Розкажіть про роль експерта та психолога як суб'єктів проведення судово - психологічної експертизи.

Завдання:

1. Поміркуйте: в чому полягає відмінність судово-психологічної та судово-психіатричної експертиз? Відповідь обґрунтуйте та запишіть.
2. Знайдіть у наукових джерелах та / або нормативно-правових актах, інформацію щодо того, у яких випадках судово-психологічна експертиза може здійснюватися в галузі цивільного судочинства? Які питання ставляться перед експертом у такому випадку?

Рекомендована література: 2; 20; 31.

Тема 7. Пенітенціарна психологія

План лекції:

1. Вступ до пенітенціарної психології.
2. Вплив соціальної ізоляції та побуту в установі виконання покарань на особу засудженого.
3. Суїцидальна поведінка в установах виконання покарань.
4. Психологічна характеристика колективів засуджених.
5. Методи психолого-педагогічного впливу на засуджених в установах виконання покарань.
6. Ресоціалізація засуджених.
7. Психологічна служба в установах виконання покарань (УВП).

Питання для підготовки до семінарських занять:

1. Що таке пенітенціарна психологія? Які питання вона вивчає? Які завдання має?
2. Охарактеризуйте основні психологічні компоненти професійної діяльності працівника УВП.
3. Як на особистість впливають соціальна ізоляція та тюремний побут?
4. Назвіть причини та передумови суїцидальної поведінки в УВП? Які засуджені входять до “групи ризику”? Чому?
5. На що слід звернути увагу у поведінці засуджених, аби попередити вчинення самогубства? Які рекомендації можна надати персоналу УВП для запобігання самогубствам серед засуджених?
6. Надайте характеристику колективу засуджених: особливі ознаки таких колективів; чинники їх формування; структура; спрямованість; вплив на особу засудженого.
7. Які методи психолого-педагогічного впливу на засуджених використовуються в УВП? З якою метою? В чому сутність та очікуваний ефект цих методів?
8. З якою метою здійснюється ув'язнення особи? Розкрийте зміст понять “покарання” і “каяття” у пенітенціарній психології.
9. В чому зміст ресоціалізуючої функції УВП? Назвіть напрямки ресоціалізації засуджених в УВП.
10. Які завдання та функції виконує психологічна служба установи виконання покарань? Хто входить до її складу?

Завдання:

1. Підберіть кінофільми чи / або книжки, які могли би бути використані з метою здійснення навіювання на засудженого. Зазначте, які емоційні стани, вольові спонукання, можуть бути викликані у засудженого після

здійснення впливу запропонованими кінофільмами, літературними творами.

2. Поміркуйте: як виконання професійних обов'язків працівником установи виконання покарань впливає на його особистість? Користуючись науковою літературою (підручники, посібники, наукові статті, окрім включених до переліку рекомендованої літератури цих методичних рекомендацій), знайдіть інформацію про професійне вигорання та професійні деформації працівників УВП. Які причини цих явищ, та які шляхи їх запобігання й подолання пропонують науковці? Що би ще можна було додати?
3. Поміркуйте: які психічні стани, емоції, переживання переважають у особи, яка має скоро звільнитися з УВП? Із чим це пов'язано, в чому причина? Як ці стани можуть виражатися назовні, яку поведінку зумовлювати?

Рекомендована література: 6; 18; 21; 25; 32; 33.

III. ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Індивідуальна робота студента може бути представлена виконанням наведених нижче завдань. Вимоги щодо потрібної кількості завдань чи конкретного номеру завдання, термінів виконання та форми здачі виконаного завдання, а також правила оцінювання завдань, оголошуються студентам викладачем на початку вивчення курсу та містяться у Сілабусі освітнього компоненту.

1. Скласти професіограму та психограму одного з представників юридичної професії на вибір (суддя, нотаріус, адвокат, державний виконавець, слідчий, дільничний інспектор, працівник установи виконання покарань, патрульний).

Професіограма та психограма повинні бути складені письмово, із зазначенням використаних джерел інформації.

2. Знайти у телевізійному серіалі чи кінофільмі фрагмент, коли юрист використовує на практиці знання/прийоми психології (наприклад, слідчий використовує певні тактико-психологічні прийоми для отримання правдивих показань. Варіантів може бути безліч). Написати назву фільму/серіалу; за потреби - номер серії, сезону; тайм-код потрібного фрагменту; описати побачене (які саме психологічні знання/прийоми використовує юрист, яким чином, з якою метою, до якого результату це призводить, чи припустиме використання таких прийомів для поставленої мети).

Описова частина завдання виконується письмово. Також слід підготуватися до демонстрації описуваного фрагменту кінофільму на занятті (на розсуд викладача), та подальшого обговорення виконаного завдання у навчальній групі.

3. Підготувати презентацію за однією із запропонованих тем:
 - 1) Психологічна характеристика екстремальних ситуацій у юридичній діяльності (на прикладі правоохоронних органів).
 - 2) Загальна характеристика правових систем сучасності. Романо-германська та англо-американська правова сім'я.
 - 3) Правова культура особистості.
 - 4) Психологічні умови дієвості правових норм.
 - 5) Психологія прокурорської діяльності.
 - 6) Психологічні елементи підготовки до публічного виступу у професійній діяльності юриста.

- 7) Професійна мотивації осіб, які обрали для себе фах юриста.
- 8) Психологічна характеристика професійної діяльності дільничного інспектора поліції.
- 9) Психологічна характеристика професійної діяльності працівників патрульної поліції.
- 10) Психологічна характеристика професійної діяльності інспектора прикордонної служби.
- 11) Основні права та обов'язки громадянина України.
- 12) Кімната психоемоційного розвантаження в установі виконання покарань: облаштування та призначення.

Регламент виступу із презентацією - 5 хвилин. Вимоги до оформлення: титульний слайд (назва ЗВО, освітнього компоненту, тема презентації, ПІБ викладача, ПІБ студента, група, рік), план, слайди основного змісту, висновки, список використаної наукової літератури.

4. Підготувати тези для участі у науковій конференції. Теми тез обговорюються та затверджуються з викладачем індивідуально. Вимоги до оформлення тез - відповідно до вимог організаторів конференції.
5. Написати реферат за однією із запропонованих тем:
 - 1) Психологія конфлікту в юридичній діяльності.
 - 2) Заходи профілактики молодіжної злочинності.
 - 3) Рецидивна злочинність: причини та психологічна характеристика.
 - 4) Участь психолога у слідчих (розшукових) діях. Залучення психолога як експерта, спеціаліста, консультанта під час здійснення досудового розслідування.
 - 5) Психологічна структура злочинного діяння.
 - 6) Особливості психологічного консультування осіб, засуджених до позбавлення волі.
 - 7) Службова дисципліна працівників ОВС як предмет психологічного дослідження.
 - 8) Професійно-психологічний відбір особового складу ОВС.
 - 9) Правопросвітництво як засіб підвищення рівня правосвідомості громадян.
 - 10) Психолого-педагогічна основа превентивної діяльності дільничного інспектора поліції.
 - 11) Імідж юриста: шляхи формування та роль у професійній діяльності.
 - 12) Психологічна характеристика роботи, основні завдання та необхідні професійні якості психолога ювенальної превенції.

Вимоги до оформлення. Державна мова, науковий стиль, сторінки формату А4; шрифт Times New Roman; розмір 14; міжрядковий інтервал 1,5; поля: ліве поле – 30 мм, праве – 15 мм, верхнє і нижнє – 20 мм. Обсяг – 7-12 стор., простий план (3-4 розділи), список використаної літератури – 10-15 джерел; оформлення посилань при цитуванні – у квадратних дужках номер джерела в списку літератури та сторінку цитованого фрагменту.

Вимоги до структури. Титульна сторінка, зміст, основна частина, висновок, список використаної літератури.

IV. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ (ЗАЛІКУ/ ЕКЗАМЕНУ)

1. Предмет та завдання юридичної психології.
2. Система ЮП. Взаємозв'язки ЮП з іншими науками.
3. Характеристика методу бесіди та вивчення продуктів діяльності в юридичній практиці.
4. Характеристика методу експерименту в юридичній практиці.
5. Характеристика методу спостереження і незалежних характеристик в юридичній практиці.
6. Характеристика методу тестування та біографічного методу в юридичній практиці.
7. Характеристика основних галузей юридичної психології.
8. Історія розвитку юридичної психології: передумови застосування психологічних знань у судочинстві.
9. Виникнення та становлення юридичної психології як науки: світовий досвід.
10. Історія розвитку вітчизняної юридичної психології.
11. Психологія правової соціалізації особистості.
12. Правосвідомість: поняття, ознаки та компоненти.
13. Види правосвідомості.
14. Формування правосвідомості особистості.
15. Деформація правосвідомості особистості.
16. Суспільні норми та поведінка особистості.
17. Правова поведінка: поняття, ознаки.
18. Правомірна поведінка: поняття, ознаки.
18. Протиправна поведінка: поняття, ознаки.
19. Девіантна поведінка та її психологічна характеристика.
20. Роль декомпенсацій, акцентуацій, психопатій та інших психічних відхилень на формування протиправної спрямованості особистості.
21. Підходи до вивчення особистості правопорушника.
22. Структура особистості правопорушника.
23. Класифікація типу особистості кримінального правопорушника.
24. Формування особистості правопорушника.
25. Психологічна характеристика неповнолітнього правопорушника.
26. Психологія жіночої злочинності.
26. Психологічний портрет правопорушника: мета, етапи та матеріали складення.
27. Соціально-демографічна характеристика особистості правопорушника.
28. Психологічні особливості вчинення кримінального правопорушення групою осіб.
29. Закономірності, характерні для формування і функціонування злочинних груп.

30. Мотиви у структурі злочинної поведінки.
31. Психологічна структура кримінального правопорушення.
32. Психологічні наслідки вчинення кримінального правопорушення для особистості.
33. Поняття юридичної діяльності, її основні ознаки.
34. Види юридичної діяльності.
35. Характеристика пізнавального та конструктивного психологічних компонентів юридичної діяльності.
36. Характеристика профілактичного та засвідчувального психологічних компонентів юридичної діяльності.
37. Характеристика організаторського та комунікативного психологічних компонентів юридичної діяльності.
38. Роль розвитку мислення і уяви в професійній діяльності юриста.
39. Професіограма працівника юридичної сфери.
40. Психограма працівника юридичної сфери.
41. Професіограма представника юридичної діяльності (слідчого, судді, адвоката, нотаріуса, державного виконавця, дільничного інспектора, юрисконсульта тощо — на вибір студента).
42. Психологічні особливості юридичної діяльності.
43. Вимоги до особистості юриста.
44. Професійно-психологічна підготовка юриста до професійної діяльності.
45. Професійні деструкції та стагнації у професійній юридичній діяльності.
46. Професійне вигорання працівників юридичної сфери: причини, симптоми, шляхи запобігання та подолання.
47. Професійна деформація правознавців.
48. Основні завдання та принципи діяльності працівників поліції, характеристика умов їх праці.
49. Психологічна характеристика правоохоронної діяльності працівників Національної поліції України.
50. Психологічні компоненти професійної діяльності працівників поліції.
51. Психологічне супроводження особового складу Національної поліції України.
52. Загальна характеристика слідчої діяльності та її психологічних особливостей.
53. Професійні вимоги до особи слідчого (індивідуально-психологічні особливості, професійно необхідні якості).
54. Характеристика психологічних компонентів діяльності слідчого.
55. Психологія обвинуваченого, захисна домінанта у психології обвинуваченого.
56. Психологія свідка та потерпілого.
57. Віктимність, віктимна поведінка.

58. Психологія огляду місця події.
59. Психологія допиту: загальна характеристика.
61. Психологія допиту неповнолітньої особи.
60. Методи психологічної діагностики допитуваного.
61. Тактико-психологічні прийоми встановлення психологічного контакту слідчого із допитуваним.
62. Тактико-психологічні прийоми, спрямовані на актуалізацію забутого під час допиту.
63. Тактико-психологічні прийоми викриття неправди під час допиту.
64. Процес формування показань (стадії, чинники).
65. Психологія обшуку (психологія приховування, маскування обшукуваним своєї поведінки).
66. Психологія професійної діяльності слідчого під час обшуку.
67. Психологія проведення слідчого експерименту (шляхом відтворення дій, обстановки, обставин певної події, проведення необхідних дослідів чи випробувань).
68. Психологія пред'явлення для впізнання особи, речей, трупа.
69. Психічні процеси сприймання та відтворення як основа слідчих дій.
72. Афект: поняття, види, значення у процесі кваліфікації правопорушень.
70. Психологічні компоненти професійної діяльності судді.
71. Психологічні особливості та умови професійної роботи судді.
72. Психологічні особливості формування внутрішнього переконання
73. судді та прийняття ним судового рішення.
74. Психологія підсудного.
75. Психологія захисника та обвинувача.
76. Психологічні аспекти захисної промови адвоката.
77. Судово-психологічна експертиза: поняття, об'єкт, напрямки.
78. Методи судово-психологічної експертизи.
79. Види судово-психологічної експертизи.
80. Вимоги до висновку судово-психологічної експертизи.
81. Характеристика психологічних особливостей професійної діяльності працівників УВП.
82. Вплив соціальної ізоляції та побуту в установі виконання покарань на особу засудженого.
83. Психічні стани осіб, позбавлених волі.
84. Суїцидальна поведінка в місцях позбавлення волі: поняття, причини, діагностика, шляхи профілактики.
85. Психологічна характеристика колективів засуджених.
86. Методи психолого-педагогічного впливу на засуджених в установах виконання покарань.
87. Виправлення і ресоціалізація засуджених.
88. Психологічна служба в УВП.

V. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Александров Д., Андросюк В., Казміренко Л. та інші. Юридична психологія: підручник. К.: КНТ, 2007. 360 с.
2. Бедь В. Юридична психологія: навч. посіб. Львів: Новий світ -2000, 2010. URL: https://law.sspu.edu.ua/files/documents/books/library/38/bed_viktor_yuridichna_psihologiya.pdf
3. Бочелюк В. Юридична психологія: навч. посіб. К: ЦУЛ, 2010. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/CUL/50_1-uridichna_psihologiya-Bocheluk.pdf
4. Гарькавець С. Юридична психологія : словник-довідник. Сєверодонецьк : вид-во ЧНУ ім. В. Даля, 2021. 152 с. URL: <http://library.megu.edu.ua:8180/jspui/bitstream/123456789/3367/1/2021-74615441.pdf>
5. Гусарєв С.Д., Тихомиров О.Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності): навч. посіб. К.: Знання, 2005. 655 с. (Вища освіта ХХІ століття). URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk673275.pdf>
6. Коновалова В., Шепітько В. Юридична психологія: підручник. 2-ге вид., перероб. і доп. Х.: Право, 2008. 240 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Konovalova_Violetta/Yurydychna_psykhologia.pdf
7. Мухіна Г. Юридична психологія : навчально-методичний посібник. Київ: ВД «Дакор», 2019. 236 с. URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/596574/mod_resource/content/1/Jurydychna%20Psychologija%20%281%29.pdf
8. Озерський І. Актуальні проблеми юридичної психології : навч. посіб. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 300 с. URL: <https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/450/1/%D0%9E%D0%B7%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9%20%D0%86.%20%D0%92.%20%D0%90%D0%BA%D1%82%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B8%20%D1%8E%D1%80%D0%B8%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%97.pdf>
9. Загальна теорія держави і права: підручник / М. Цвік, О. Петришин, Л. Авраменко та ін. Харків: Право, 2009. 584 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI_2009/TEorijaDerjav_2009.pdf

Додаткова:

10. Александров Д. Становлення особистості працівника органів внутрішніх справ: монографія. К.: Вадекс, 2014. 307 с.
11. Андросюк В. Психологія слідчої діяльності: навчальний посібник. К.: Правова єдність, 2009. 200 с.
12. Ахтирська Н. Психологія судової діяльності. *Держава і право*. 2012. Вип. 55. С. 415-419. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/64544>
13. Белан С., Луценко Т. Психологічні прийоми подолання протидії слідству при проведенні окремих слідчих дій. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2009. Вип.6. С. 11-20. URL: <https://nuczu.edu.ua/sciencearchive/ProblemsOfExtremeAndCrisisPsychology/vol6/002.pdf>
14. Борідько О., Оржинська Е. Злочинна діяльність у криміналістичній науці: визначення та колізії. *Криміналістичний вісник*. 2013. № 1(19), 2013. С. 37-42. URL: <http://elar.naia.kiev.ua/jspui/bitstream/123456789/2003/1/%D0%91%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B4%D1%8C%D0%BA%D0%BE%20%D0%9E.%20%D0%90.pdf>
15. Головка М.Б. Обшук (юридико-психологічні аспекти організації та проведення): навчально-методичний посібник. Чернігів: Чернігівський національний технологічний університет, 2015. 126 с.
16. Гончарова Г. Особливості розвитку ставлень майбутніх працівників підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України до соціально-професійного оточення: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.06. Харків, 2018. 160 с.:іл., табл.
17. Данильян О., Петришин В. Демократична правосвідомість: ознаки, передумови становлення й тенденції втілення в українському соціумі. *Правосвідомість і правова культура як базові чинники державотворчого процесу в Україні*: монографія. Харків: Право, 2009. С. 287-306.
18. Жданова І., Бондаренко Л. Особливості психологічного консультування засуджених осіб. *Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.(м. Вінниця, 24 берез. 2023 р.). Вінниця: ХНУВС, 2023. С. 87-98. URL: <https://core.ac.uk/download/560395236.pdf>
19. Івашкевич І. Психологічні чинники становлення професійної компетентності майбутніх юристів: дис. ... канд. психол. наук:19.00.07. Рівне. 2017. 218 с. URL: http://psychology-naes-ua.institute/files/pdf/disertaciya_ivashkevich_1_1494182445.pdf
20. Марчак В. Обмежена осудність: психолого-правовий зміст: монографія. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2010. 400 с.

21. Рекомендації щодо запобігання самогубствам в установах Державної кримінально-виконавчої служби України: Розроблено в рамках Спільного проєкту «Європейський Союз та Рада Європи працюють разом для підтримки в'язничної реформи в Україні» (SPERU) із залученням національної консультантки Ради Європи Алли Шуть у співпраці із Департаментом з питань виконання кримінальних покарань на основі Політики щодо запобігання суїцидальної поведінки в установах виконання покарань від 2017 року, опрацьованої в рамках спільного проєкту ЄС і Ради Європи «Подальша підтримка пенітенціарної реформи в Україні». Грудень 2020. URL: <https://rm.coe.int/recommendations-to-prevent-suicidal-behavior-ukr/1680a0cd34>
22. Судові промови адвокатів України / Редкол.: В. В. Медведчук (голова) та інші. К.: Ред. журн. «Адвокат», 2000. (Сер. «Адвокатура України»). Кн. 1. 216 с. URL: https://shron2.chtyvo.org.ua/Zbirka/Sudovi_promovy_advokativ_Ukrainypdf
23. Фіалка М. Кримінальний правопорушник: особа чи особистість (до проблеми термінологічного закріплення). *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2021. №2 (25). С. 108-117. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9153e209-ae1c-4d4d-b376-83023258d106/content>
24. Черкас М. Є. Правосвідомість та її функції в механізмі правового регулювання : монографія. Харків: Право, 2014. 156 с.
25. Чичуга М. Взаємозв'язок деструктивних психічних станів працівників установ виконання покарань з професійним вигоранням та професійною деформацією. *PSYCHOLOGICAL JOURNAL*. 2018. № 2 (12). С. 34-46. URL: https://www.researchgate.net/publication/324989389_VZAEMOZV'AZO_K_DESTRUKTIVNIH_PSIHICNIH_STANIV_PRACIVNIKIV_USTANOV_VIKONANNA_POKARAN_Z_PROFESIYNIM_VIGORANNAM_TA_PROFESIYNOU_DEFORMACIEU

Нормативно-правові джерела:

26. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
27. Кримінальний кодекс України: прийнятий 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
28. Кримінальний процесуальний кодекс України: прийнятий 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
29. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>

30. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
31. Про судову експертизу: Закон України від 25 лютого 1994 року № 4038-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text>
32. Положення про психолога установи виконання покарань та слідчого Ізолятора: затверджене наказом Державного департаменту України з питань виконання покарань від 05.06.2007 N 145. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0145325-07#Text>
33. Положення про психологічну службу установи виконання покарань: затверджене наказом Державного департаменту України з питань виконання покарань від 17.03.2000 N 33. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0033325-00#Text>
34. Порядок організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських: затверджений Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 06 лютого 2019 року № 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-19#Text>